

KOMUNIKATY NAUKOWE
COMMUNICATIONS**Chrząszcze z rodzaju *Donacia* (Coleoptera, Chrysomelidae) rzeki
Krutyni na terenie Mazurskiego Parku Krajobrazowego**
**Leaf Beetle of the Genus *Donacia* (Coleoptera, Chrysomelidae) of Krutynia
River in the Mazurian Landscape Park**

OLEG ALEKSANDROWICZ, DAWID MARCZAK

Katedra Zoologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie,
ul. Oczapowskiego 5, 10-957 Olsztyn

ABSTRACT: In north-eastern Poland (EE25, EE34, EE35) the *Donacia* fauna was investigated using netting and by hand at 11 sampling sites in Krutynia river (Mazurian Landscape Park). The research resulted in collecting 241 specimens of *Donacia* belonging to 12 species (about 63% of Poland's fauna). They include some rare species: *D. malinovskyj* AHRENS, 1810 and *D. sparganii* AHRENS, 1810. Six species are listed in region for first time.

KEY WORDS: *Donacia*, *Chrysomelidae*, Mazurian Landscape Park, Krutynia River.

Wstęp

Entomofauna Mazurskiego Parku Krajobrazowego nie była systematycznie badana. Ten obszerny teren jest bardzo różnorodny, z bogatą siecią hydrograficzną. Unikatową pod względem przyrodniczym jest rzeka Krutynia. Na podstawie badań Inspektoratu Ochrony Środowiska (2002) rzeka ta na prawie całej swej długości – 99,9 km należy do II klasy czystości. Jako typowa rzeka nizinna o charakterze leśnym, tworzy ona wiele rozlewisk porośniętych szuwarami. Chrząszcze amfibiocyficzne, do których należą przedstawiciele rodzaju *Donacia* nie były wcześniej badane w Polsce wschodniej. Jednym z nielicznych opracowań w kraju jest notatka PIETRYKOWSKA, STANIEC (1997) dla Poleskiego Parku Narodowego.

Material i metody

Badania były prowadzone w czerwcu i lipcu w latach 1999–2001. Chrząszcze były zbierane na upatrzonego z liści roślin pływających oraz czerpakowaniem z roślin szuwarowych. Próby były pobierane na 11 stanowiskach: w okolicy wsi Krutyń (EE25), Rosochy, Ukty (EE34), Nowego Mostu, Iznoty (EE35), dwa punkty zlokalizowane w okolicy wsi Wojnowo (EE34) oraz na terenie rozlewiska (EE34, EE35) rzeki pomiędzy miejscowościami Ukta i Nowy Most, przebadano także dwa jeziora: Gardyńskie i Malinowe (EE35). Odłowiono 241 osobników należących do 12 gatunków.

Wyniki

Stwierdzono występowanie następujących gatunków: *Donacia bicolora* ZSCHACH, 1788, *Donacia cinerea* HERBST, 1784, *Donacia clavipes* FABRICIUS, 1792, *Donacia crassipes* FABRICIUS, 1775, *Donacia dentata* HOPPE, 1795, *Donacia impressa* PAYKULL, 1799, *Donacia malinovskyj* AHRENS, 1810, *Donacia semicuprea* PANZER, 1796, *Donacia simplex* FABRICIUS, 1775, *Donacia sparganii* AHRENS, 1810, *Donacia versicolore*a (BRAHM, 1790) i *Donacia vulgaris* ZSCHACH, 1788.

Pod względem zoogeograficznym dominowały element eurosyberyjski – 72%, pozostałe gatunki reprezentowały element europejski (13%) oraz palearktyczny (15%).

Masowymi gatunkami okazały się: *D. dentata* i *D. crassipes*. Często występowały: *D. semicuprea*, *D. sparganii*, *D. vulgaris* oraz *D. clavipes*. Najmniej odłowiono *D. versicolore*a i *D. simplex*.

Siedliskami najbogatszymi w gatunki okazały się rozlewiska Krutyń w okolicy Ukty oraz na pasie między Uktą a Nowym Mostem. Odnotowano tam wszystkie 12 gatunków oraz odłowiono najwięcej osobników. Najuboższe w gatunki są odcinki rzeki z szybkim nurtem i brakiem rozlewisk, z ubogą bazą pokarmową. Najuboższym siedliskiem był odcinek rzeki w okolicy wsi Iznoty, mającej typowo leśny charakter z zacienionymi brzegami, gdzie odłowiono tylko dwa gatunki: *D. dentata* i *D. vulgaris*.

Stwierdzono 6 gatunków nowych dla Krainy Pojezierze Mazurskie (Burakowski et al., 1990): *D. dentata*, *D. impressa*, *D. malinovskyj*, *D. simplex*, *D. sparganii* i *D. versicolore*a.

Dyskusja

Na uwagę zasługuje fakt stwierdzenia na tak ograniczonym terenie 12 gatunków z rodzaju *Donacia* z pośród 19 gatunków występujących w Polsce (BURAKOWSKI i in. 1990), co stanowi 63 % fauny krajowej. Taka znaczna

różnorodność gatunkowa może świadczyć o bardzo dużych walorach przyrodniczych rzeki Krutyni. Monitoring różnorodności w obrębie rozlewisk może stać się elementem planów ochronnych badanego terenu.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1990: Kat. Fauny Pol., Warszawa, **23**, 16: 1-279.
- PIETRYKOWSKA E., STANIEC B. 1997: *Donaciinae (Coleoptera, Chrysomelidae)* zebrane w Poleskim Parku Narodowym. Wiad. entomol., **16**, 2: 117-118.
- Raport o stanie środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 1999–2000 – Część II – rok 2000. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Olsztyn 2002. 244 ss.

Stan poznania entomofauny Gorczańskiego Parku Narodowego

State of knowledge of the entomofauna of the Gorczański National Park

PAWEŁ ARMATYS

Gorczański Park Narodowy, Poręba Wielka 590, 34-735 Niedźwiedz

ABSTRACT: Entomofauna of the Gorce National Park as well as whole Gorce Mountains is poorly known. About 850 species have been recorded in the protected area and above 1850 species in the Gorce Mts. We have more information only about *Plecoptera*, *Ephemeroptera*, *Trichoptera*, *Odonata* and some families of *Coleoptera*.

KEY WORDS: entomofauna, Gorce National Park, Carpathians.

Entomofauna Gorczańskiego Parku Narodowego, jak również całych Gorców jest ciągle bardzo słabo zbadana. Mimo że jest to pasmo łatwo dostępne i usytuowane w niedalekiej odległości od dużego ośrodka naukowego, jakim jest Kraków nie cieszyło się zbyt dużą popularnością wśród badaczy. Było raczej „przysłonięte” pobliskimi Pieninami i Tatrami, które uważa się za ciekawsze pod względem faunistycznym. Pierwsze prace z Gorców i terenów przyległych pochodzą z początku XX w. i dotyczą praktycznie tylko pluskwiaków. Nieco większe zainteresowanie fauną owadów rozpoczęło się dopiero w drugiej połowie XX w., a szczególnie po powstaniu w 1981 r. Parku Narodowego.

Entomofauna Gorców liczy obecnie ponad 1850 gat., w tym w GPN stwierdzono ok. 850 gat. Część gatunków wykazywanych z pasma Gorców podczas pionierskich badań mogło mieć stanowiska na terenie obecnego Parku, ale nie ma odpowiednich danych, aby to dokładnie stwierdzić.

Jętki (*Ephemeroptera*). Z Gorców znanych jest 43 gat., natomiast z Parku i jego otuliny 40 gat. (33% fauny Polski). Wśród nich znajduje się 4 endemity karpackie, 9 gat. górskich i wysokogórskich oraz 3 gat. z „Czerwonej Listy Zwierząt Ginących i Zagrożonych” (SZCZĘSNY 1998).

Ważki (*Odonata*). Spośród 33 gat. stwierdzonych w Gorcach 25 gat. (35% fauny Polski) występuje na terenie GPN. 2 gat. objęte są ochroną gatunkową (ŁABĘDZKI 1995).

Wielonice (*Plecoptera*). Na terenie GPN i otuliny (2 gat.) stwierdzono 67 gat. (59% fauny Polski). Wśród nich 6 endemitów karpackich bądź sudecko-karpackich, 6 gat. wpisanych na „Czerwoną Listę” oraz 18 gat. górskich i wysokogórskich (SZCZĘSNY 1998).

Chruściki (*Trichoptera*). Dotychczas w Parku i w otulinie (14 gat.) stwierdzono 87 gat., co stanowi 33% fauny krajowej. Na uwagę zasługuje 6 endemitów karpackich, 9 gat. znajduje się na „Czerwonej Liście”. Licznie występują przedstawiciele fauny górskiej i wysokogórskich.

Motyle (*Lepidoptera*). W latach 1944–48 ŻUKOWSKI (dane ni publ.) prowadził odłowy motyli w Ochotnicy Dolnej. Spisał 536 gat. Było to jak dotąd największe opracowanie motyli dla Gorców, ale odłowy prowadzono poza obecnym terenem Parku. Później dopiero w latach 90-tych podjęto pewne kroki w kierunku wstępnej inwentaryzacji motyli dziennych na terenie Parku należących do rodzin: *Papilionoidea* i *Hesperioidea*. Stwierdzono 52 gat., co stanowi poniżej 2% fauny Polski (PRZYBYŁOWICZ 1998).

Muchówki (*Diptera*). Lista muchówek GPN liczy obecnie 161 gat. głównie z rodzin: *Limonidae*, *Pediciidae* i *Empididae*. Dalsze ponad 30 gat. wykazała w pracy doktorskiej CHANIECKA (dane nie publ.). Stanowi to tylko około 3% fauny Polski. Opisano tutaj nowy gatunek dla nauki *Chelifera polonica* WAGNER et NIESIOŁOWSKI oraz dokonano pierwszych stwierdzeń w Polsce dla kilkunastu gatunków (WIEDEŃSKA 1998).

Błonkówki (*Hymenoptera*). W Gorcach potwierdzono występowanie zaledwie 75 gat., natomiast z terenu Parku wykazano 44 gat., z czego: *Bombinae* 14 gat. (DYLEWSKA i in. 1998), *Tenthredinidae* 18 gat. (SOŁTYK dane nie publ.), *Formicidae* 8 gat. (CZECHOWSKI 1998).

Pluskwiaki równoskrzydłe (*Homoptera*). Do lat 70-tych z Gorców znanych było 144 gat., przy czym nie wiadomo, które z nich mogły być stwierdzone w obecnych granicach Parku. Później dopiero w latach 90-tych GŁO-

WACKA i MIGUŁA (1996) podają listę koliszków występujących w Gorcach (59 gat.) oraz na terenie GPN (39 gat.).

Pluskwiaki różnoskrzydłe (*Heteroptera*). Dane z początku XX w. wskazują na 24 gat. z terenu Gorców. W latach 90-tych podczas inwentaryzacji fauny wodnej do „Planu Ochrony”, SZCZĘSNY (1998) stwierdził 17 gat., głównie z rodzin: Corixidae, Gerridae i Notonectidae.

Chrząższe (*Coleoptera*). W Gorcach stwierdzono do tej pory ok. 620 gat., natomiast lista dla Parku zawiera 325 gat. (ok. 5% fauny Polski). Tylko trzy rodziny zostały opracowane w szerszym zakresie: *Carabidae* – 79 gat. (WOJAS 1995), *Curculionidae* – 102 gat. (PETRYSZAK, KNUTELSKI 1987) oraz *Cerambycidae* – 52 gat. (STARZYK i in. 1991). Wśród nich jest 7 endemitów karpaccich bądź sudecko-karpaccich, ponad 40 gat. górskich i wysokogórskich.

Stosunkowo dobrze, choć jeszcze niewystarczająco, poznana jest entomofauna wodna: widelnice, ważki, jętki i chruściki. W przypadku pozostałych rzędów potrzebne są kompleksowe badania, szczególnie tych grup bogatych w gatunki jak: chrząszcze, muchówki, błonkówki czy motyle. W 2003 r. autor rozpoczął badania nad rzędem prostoskrzydłych. Nowe gatunki dla wiedzy, duża liczba endemitów oraz szereg gatunków górskich i wysokogórskich znanych tylko z najwyższych pasm Karpat, świadczą o nieprzeciętnym charakterze gorczańskiej entomofauny. Na znaczne bogactwo gatunkowe mogą wskazywać choćby dobrze opracowane w Gorcach rodziny chrząszczy: biegacze – 214 gat. (dla porównania w innych parkach z otulinami ich liczba przedstawia się następująco: Pieniński PN – 188 gat., Babiogórski PN – 190, Bieszczadzki PN – 208, Ojcowski PN – 176), ryjkowce – 252 gat. (PPN – 374, BgPN – 201, BdPN – 348, OPN 392), kózkowate – 52 (PPN - 80, BgPN – 59, BdPN – 92). Można przypuszczać, że równie bogata jest fauna innych grup owadów. Chciałbym więc zachęcić specjalistów zajmujących się innymi grupami systematycznymi do pracy na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego.

PIŚMIENNICTWO

- CZECHOWSKI 1998 [in lit.]: Opracowanie do Planu Ochrony GPN. Operat ochrony i gospodarki fauną. Ochrona bezkręgowców lądowych (Formicidae).
- CHANIECKA K. 2003 [in lit.]: Bezkręgowce obszarów źródliskowych GPN. Kat. Zool. Bezkr. i Hydrobiol. UŁ. Rozprawa doktorska [mscr.].
- DYLEWSKA M. i inni 1998: Skład gatunkowy i liczebność trzmieli i trzmielców na łąkach w wybranych parkach narodowych oraz kwiecistość łąk w tych parkach w 1998 roku. Prądnik, Prace Muz. Szafera, **11–12**: 279-292.
- GŁOWACKA E., MIGUŁA P. 1996: Koliszki *Psylloidea* Gorców. Parki nar. Rez. Przyr., **15**, 3: 59-79.

- ŁABĘDZKI A. 1995: Ważki (*Odonata*) Gorczańskiego Parku Narodowego – stan poznania i przewidywane kierunki zmian. *Parki nar. Rez. Przyr.*, **14**, 3: 97-102.
- PETRYSZAK B., KNUTELSKI S. 1987: Ryjkowce (*Coleoptera, Curculionidae*) Gorców. *Zesz. Nauk. UJ, Prace Zool.*, **33**, 43-83.
- PETRYSZAK B. 1992: Stan badań nad fauną Gorców. *Parki Nar. Rez. przyr.*, **11**, 4: 5-24.
- PRZYBYŁOWICZ Ł. 1998 [in lit.]: Opracowanie do Planu Ochrony GPN. Operat ochrony i gospodarki fauną. Ochrona bezkręgowców lądowych (*Lepidoptera*).
- STARZYK J. R., BRAWER M., DAJEK S. 1991: Kózkowate (*Coleoptera, Cerambycidae*) Gorczańskiego Parku Narodowego. *Parki Nar. Rez. Przyr.*, **10**, 1–2, 61-70.
- SZCZESNY B. 1998 [in lit.]: Opracowanie do Planu Ochrony GPN. Operat ochrony i gospodarki fauną. Ochrona fauny wodnej (bezkęgowce).
- WIEDEŃSKA J. 1998 [in lit.]: Opracowanie do Planu Ochrony GPN. Operat ochrony i gospodarki fauną. Ochrona bezkręgowców lądowych (*Diptera*).
- WOJAS T. 1995 [in lit.]: Biegaczowate (*Coleoptera, Carabidae*) Gorców. *Kat. Roln. i Leśn. Tropikal. i Subtropikal. AR w Krakowie. Rozprawa doktorska, mscr.* 200 ss.
- ŻUKOWSKI S [in lit.]: Fauna motyli większych Gorców. Maszynopis w bibliotece Parku. 91 ss.

Zgrupowania trzmieli (*Bombus* LATR.) i trzmielców (*Psithyrus* LEP.) (*Hymenoptera: Apoidea: Apidae*) w Świętokrzyskim Parku Narodowym i wybranych Parkach Krajobrazowych województwa świętokrzyskiego

Assemblages of bumble-bees (*Bombus* LATR.) and cuckoo-bees (*Psithyrus* LEP.) (*Hymenoptera: Apoidea: Apidae*) in the Świętokrzyski National Park and chosen landscape parks in the świętokrzyskie Province

JOLANTA BĄK

Zakład Zoologii Instytutu Biologii AŚ, 25-406 Kielce, ul. Świętokrzyska 15,
e-mail: jbak@pu.kielce.pl

ABSTRACT: In the years 2001–2002 assemblages of bumble-bees (*Bombus* LATR.) and cuckoo-bees (*Psithyrus* LEP.) were investigated in the Świętokrzyski National Park and chosen landscape parks in the Świętokrzyskie Province. During the research 17 species of bumblebees and 7 species of their parasites – cuckoo-bees were found in the 51 research plots. The highest number of species and individuals were caught in the Chęciński-Kielecki Landscape Park (19 species, 450 individuals) and Nadnidziański Landscape Park (17 species, 672 individuals). The dominant and constant species were *Bombus pascuorum*